

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАЛЕНТИНИ ВОЛОШИНОЇ**

КАФЕДРА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: **РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Студентки 2 курсу МА ПДЗ групи
Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальності : 013 Початкова освіта
Освітньої програми: Початкова освіта.

Кухар Катерини Анатоліївни

Науковий керівник:

канд пед. наук, доцент

Любчак Людмила Володимирівна

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Вінниця – 2022

ПЛАН

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ ...	9
1.1. Інтеграція навчання в Новій українській школі як потреба сьогодення ..	9
1.2. Проблема міжпредметної інтеграції в історії педагогічної думки	20
1.3. Дійсний стан реалізації інтегративного підходу до навчання молодших школярів (за результатами констатувального експерименту)	27
РОЗДІЛ II. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ІНТЕГРАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ШКОЛИ І ШТУПЕНЯ	
2.1. Інтегрування різних освітніх галузей у практиці роботи школи I ступеня	35
2.2. Використання досвіду учителів-практиків з організації та проведення інтегрованих уроків в умовах початкової школи	46
2.3. Практика застосування методу проєктів у реалізації інтегративного підходу до організації навчання молодших школярів	59
ВИСНОВКИ	74
ЛІТЕРАТУРА	78
ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Сучасна система початкової освіти в Україні, відповідно до викликів суспільства XXI століття, втілених у Концепції «Нова українська школа», перебуває в процесі активного реформування. Модернізаційні зміни охопили всі сфери її функціонування і зумовили докорінне оновлення змісту, форм, методів, технологій, засобів організації та здійснення освітнього процесу, його побудову на засадах компетентісно-інтегративного підходу, формування психологічно безпечного середовища, впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти та принципів педагогіки партнерства, залучення до педагогічної взаємодії батьків учнів та інших партнерів.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей і наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей й потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Для досягнення цієї мети визнано необхідним оновлення змісту освіти, який повинен враховувати не лише те, що зараз дітям цікаво і що їх захоплює, а й відповідально спроектувати їх подальший поступ, який передбачає отримання обов'язкових і очікуваних результатів, адже саме за досягнутими результатами можна буде оцінити, чи відбулися суттєві якісні зміни в системі початкової освіти.

Згідно з Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року «Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах з врахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів XXI століття вимагає критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль і ресурсів на розв'язанні найактуальніших проблем, які

стримують розвиток, та дають можливість забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі» [34, с. 4].

Реалізація міжпредметної інтеграції змісту навчання є актуальним питанням сьогодення, оскільки освітня модель, побудована на засадах інтеграції, сприяє створенню в учнів цілісної картини світу, формуванню міжпредметних та ключових компетентностей, стимулює розвиток їхніх пізнавальних та творчих здібностей, вирішує проблему інтелектуального перевантаження молодших школярів, тому що кількість навчальних предметів, основою яких є тільки одна наука, скорочується за рахунок введення інтегрованих курсів, які базуються на знаннях декількох суміжних галузей науки. Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти [4, с. 15] Тому інтеграція, як вимога об'єднання у ціле компонентів об'єктів навчання, є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливорюється створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність.

Перші спроби здійснити інтеграцію ми знаходимо ще у Аристотеля, Демокріта, Піфагора, Платона та інших античних філософів. В епоху Відродження вчені, виступаючи проти схоластики у навчанні, підкреслювали важливість формування у школярів цілісних уявлень про взаємозв'язок природних явищ.

У сучасному світі останнім часом значно актуалізувалися інтегративні тенденції в дидактиці, в теорії педагогіки. Дослідники вивчають феномен освітньої інтеграції на матеріалі різних дисциплін (Р. Арцишевський, Н. Бібік, В. Гузеєв, Я. Данилюк, М. Іванчук, В. Ільченко, І. Козловська, М. Чапаєв та ін.). Усі вони підкреслюють, що в умовах інтегративного підходу до навчання, взаємопроникнення й систематизація знань учнів, становлення в них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток творчих здібностей і гнучкого мислення (симультанного, критичного, діалектичного), засвоєння навчального матеріалу відбуваються більш ефективно. Також, учені

відзначають значне збільшення евристичного потенціалу науки за умов впровадження інтегративних технологій.

В українській науці започатковано дослідження філософії інтегративної освіти (С. Клепко), її дидактичних (С. Гончаренко, І. Козловська, О. Савченко) і психологічних (І. Бех, Т. Яценко) засад. Створено програми, підручники й посібники з різних інтегрованих курсів для початкової школи (Н. Бібік, В. Ільченко, Т. Пушкарьова, В. Тименко та ін. ЯДС: О. Волощенко, Г. Остапенко, О. Козак? І. Большакова, М. Пристінська; Українська мова: Г. Іваниця, Г. Остапенко, або І. Большакова, М. Пристінська.). На інтегративному підході до виховання дітей засновані відомі зарубіжні педагогічні системи Е. Жак-Далькроза, К. Орфа, Р. Штайнера; практичні експерименти в цій галузі здійснювали Б. Яворський і М. Леонтович. У багатьох зарубіжних країнах у початкових класах водночас із монопредметними діють комплексні програми, широко застосовуються різноманітні міждисциплінарні курси.

Актуальність проблеми пошуку раціональних шляхів засвоєння навчального матеріалу у процесі початкового навчання посилюється також у зв'язку з перевантаженістю школярів навчальними предметами, тематичною однорідністю навчальних дисциплін, необхідністю формування цілісного світогляду у взаємозв'язку його елементів. Винятково актуальним сьогодні є й формування такого підходу до інтеграції у навчальному процесі початкової школи, що враховує всі основні етапи, функції, аспекти та фактори цього багатокомпонентного педагогічного явища.

На сучасному етапі окремі елементи інтегративного підходу до засвоєння навчального матеріалу у початковій школі втілені в практичну діяльність. Доведено, що такий підхід у навчанні сприяє розширенню соціально-пізнавального досвіду учнів у руслі поставлених учителем конкретних навчально-виховних завдань, інтенсивному розвитку молодших школярів в аспекті вибраної тематики; формуванню інтересу до подій і явищ дійсності, вихованню особистості, розвиває загальнонавчальні навички дітей.

Однак, інформативність і привабливість змісту навчального матеріалу самі собою не забезпечують ефективності його засвоєння і розвитку окремих сторін особистості молодшого школяра. Для цього необхідний такий же детальний відбір засобів засвоєння та прийомів навчальної роботи, на що в сучасній початковій школі звертається недостатньо уваги, що й визначило тему нашого дослідження: «Реалізація інтегративного підходу до навчання молодших школярів в умовах Нової української школи».

Об'єкт дослідження: інтегративні процеси в освіті.

Предмет дослідження: шляхи реалізації інтегративного підходу до навчання молодших школярів.

Мета дослідження полягає у вивченні шляхів підвищення ефективності навчання молодших школярів через реалізацію інтегративного підходу в освітньому процесі початкової школи.

Гіпотеза дослідження: процес навчання молодших школярів буде значно ефективнішим, якщо учитель у своїй діяльності буде використовувати такі способи інтеграції змісту початкового навчання: інтегративні технології; інтегровані курси; інтегровані підручники; інтегровані уроки; інтегровані завдання.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких завдань дослідження:

1. Вивчити й проаналізувати психолого-педагогічну літературу та методичну літературу з проблеми дослідження.
2. Здійснити дефінітивний аналіз понять «інтеграція», «інтегративний підхід».
3. Визначити рівні, критерії і показники засвоєння учнями навчального матеріалу.
4. Виокремити шляхи реалізації ідей інтеграції в освітньому процесі школи I ступеня
5. Розробити практичні рекомендації учителям до проведення інтегрованих уроків у школі I ступеня.

Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс **методів дослідження:**

- **теоретичні:** аналіз, систематизація та узагальнення психологічної, педагогічної, методичної літератури з проблеми дослідження; вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду.

- **емпіричні:** педагогічне спостереження, анкетування вчителів початкових класів, усне опитування, діагностичні методики (тест Торренса, тест «Неіснуюча тварина»), вивчення продуктів дитячої творчості (казки, загадки, малюнки, твори, прислів'я, індивідуальні проекти), методи кількісної та якісної обробки результатів дослідження.

Практичне значення здобутих результатів. Розроблено практичні рекомендації учителям початкової школи щодо проведення інтегрованих уроків згідно вимог Концепції Нової української школи; у додатках запропоновано методичні матеріали вчителям з організації та проведення інтегрованих уроків в освітньому процесі початкової школи.

Експериментальна база дослідження: Комунальний заклад «Вінницький ліцей № 12». Дослідженням було охоплено 64 учні 3-х класів.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні результати дослідження, викладені в роботі, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами» (м. Вінниця, 2021 р.), VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.); науковій конференції студентів факультету початкового навчання Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів» (2022 р.).

За результатами проведених наукових досліджень наявні дві одноосібні

публікації:

1. Кухар Катерина. Проблема міжпредметної інтеграції у практиці роботи вчителя початкової школи. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*. (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6-7 липня 2022 р.) / за ред. Н.О. Пахальчук; О.П. Демченко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля, 2022. Вип. 11. С. 237-240.
2. Кухар Катерина. Реалізація інтегрованого підходу у навчанні молодших школярів (з досвіду В. О. Сухомлинського). *Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів. Матеріали наукової конференції студентів факультету початкового навчання: Збірник тез*. Вип. 12 / За заг. ред. Л.П. Ткаченко. Харків: ХНПУ, 2022. С. 26-27.

Структура роботи. Магістерське дослідження складається зі вступу, двох розділів та шести параграфів з проблеми дослідження, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань), 7 додатків. Повний обсяг роботи – 103 сторінки, з яких 78 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

В історії розвитку науки проблема інтеграції – одна з найдавніших і досліджувалася в різних аспектах. З позиції педагогічних наук *інтеграція* – це процес зближення і взаємопроникнення, який повинен вивести учня на розуміння єдиної наукової картини світу. Необхідність інтеграції зумовлена не лише значним зростанням обсягу наукового знання, а й центральним завданням освіти – розвитку і саморозвитку сутнісних сил дитини в їхній єдності і цілісності.

Різні аспекти інтеграції в початковій освіті досліджували вітчизняні науковці І.Бех, Н.Бібік, Б.Будний, М.Вашуленко, О.Данилюк, М.Іванчук, В.Ільченко, І.Козловська, Л.Кочина, О.Савченко В.Тименко та інші. У розвитку сучасних освітніх систем інтеграція виступає провідним принципом, який проявляється як спосіб і процес створення багатомірності картини світу, що об'єднує різні форми відображення дійсності. Інтеграція як об'єднання у ціле певних частин чи елементів вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого створюється цілісна картина світу у навчально-виховному процесі.

Вивчення наукової літератури дає підстави стверджувати, що на сьогодні єдине тлумачення поняття «інтеграція» відсутнє. Тому вчені, педагоги практики використовують як суміжні такі терміни:

- *інтегративний* – означає процес, в якому реалізуються зовнішня і внутрішня, змістова і процесуальна складові інтеграції;
- *інтеграційний* – це характеристика процесу, який реалізується за допомогою інтегративних засобів;
- *інтегрування* – процес знаходження цілості за елементами;
- *інтегрувати* – поетапно доповнювати задану систему елементами школі.

Основними *ідеями* інтегрованого навчання є: особистісна спрямованість навчання (людина – головна цінність освітнього процесу); пріоритет основних мотивів у навчанні (спонукальні, внутрішні, зовнішні й

організаційні); системність у навчанні; проблемність навчання; рефлексія діяльності.

Метою інтегрованого навчання є: формування в учнів цілісного світогляду про навколишній світ; активізація їхньої пізнавальної діяльності; підвищення якості засвоєння сприйнятого матеріалу; створення творчої атмосфери в колективі; виявлення в школярів здібностей та їх особливостей; формування навичок самостійної роботи з додатковою літературою, опорними словами та схемами; ефективної реалізації розвитку виховної функції навчання та ін.

Обґрунтовано, що інтеграційні процеси у шкільній освіті особливо актуальні для початкової ланки навчання. Це пов'язано з віковими особливостями молодших школярів: дитина молодшого шкільного віку у зв'язку з особливостями сенсорного розвитку, синкретичного сприйняття навколишнього світу, наочно-практичного характеру мислення, взаємної обумовленості всіх сфер життєдіяльності природним чином підготовлена до засвоєння інтегрованих знань, єдності способів пізнавальної діяльності. Інтегративний підхід до засвоєння навчального матеріалу у переважній більшості задовольняє особливості початкового навчання та реалізацію поставлених цілей.

На сьогодні найбільш поширеними способами інтеграції змісту початкового навчання є такі: *інтегровані курси; інтегровані уроки; проекти; міжпредметні зв'язки; інтегровані підручники* та ін.

У сучасній школі міжпредметна інтеграція здійснюється різними шляхами: *створення інтегрованих курсів* – навчальних предметів, які адаптують для вивчення та інтегрують знання декількох наук або видів мистецтв; *розроблення нових форм уроків* (урок з міжпредметними зв'язками, інтегрований урок, бінарний урок); *упровадження навчальних проєктів; організація тематичних днів та тижнів.*

З метою виявлення дійсного стану рівня засвоєння навчального матеріалу учнями початкових класів за умови використання інтегрованого

підходу, нами було проведено дослідження серед учнів 3-х класів. Для визначення рівня (високого, достатнього, низького) засвоєння знань учнями початкових класів в результаті використання інтегративного підходу були визначені наступні критерії: якість засвоєння матеріалу; ставлення до знань; об'ємність та панорамність знань і ціннісних орієнтацій; здатність до творчості.

Після проведення двох інтегрованих уроків в експериментальному класі («У царстві тварин», «Мистецтво у моєму житті») та виконання різних інтегрованих завдань під час даних уроків, ми отримали результати, які показали, що учні експериментального класу за рівнем засвоєння навчального матеріалу мають вищі показники знань (23 учні, що становить 77% респондентів знаходяться на високому рівні у порівнянні з 16 учнями (КГ) – 50%), що доводить істинність висунутої нами гіпотези про необхідність використання інтегративного підходу при роботі з молодшими школярами.

Визначено особливості реалізації виховної функції інтегративного навчання. Інтегративний підхід до засвоєння навчального матеріалу забезпечує активний вияв самостійних зусиль учнів у творчому оволодінні знаннями, уміннями і навичками, створює систему взаємодій між учасниками навчального процесу, яка спрямована на виявлення і узгодження ціннісно-сміслових орієнтацій та забезпечення діяльності молодшого школяра відповідно до його особистісного потенціалу.

Інтегративний підхід до засвоєння навчального матеріалу, як показали результати досліджень, спрямований на гармонійний розвиток молодшого школяра. Він має значні можливості для розумового розвитку учнів молодшого шкільного віку. Такий підхід, як свідчить більшість учителів, сприяє розвитку творчості, підвищує рівень емоційної сфери молодших школярів, чим посилює мотиваційну функцію навчання та відповідно особистісний розвиток учнів. Інтеграція знань про людину і світ, засобом якої є пізнавальна інформація, інтегрована продуктивно-творча діяльність як

стверджують практики, створюють сприятливі умови для розвитку розумових здібностей учнів.

З метою підвищення ефективності навчального процесу нами розроблено і запропоновано для впровадження у педагогічну практику початкової ланки загальної освіти інтегровані уроки, інтегровані завдання, навчальні проєкти в початковій школі. На нашу думку, реалізація інтегративного підходу до організації навчання молодших школярів може здійснюватися шляхом впровадження педагогом інтегрованих курсів (ЯДС, Українська мова, Мистецтво), використання інтегрованих підручників (ЯДС – О. Волощенко, Г. Остапенко, О. Козак або І. Большакова, М. Пристінська; Українська мова – Г. Іваниця, або Г. Остапенко, або І. Большакова, М. Пристінська). У роботі ми навели приклади завдань інтегрування мовно-літературної, природничої, математичної, громадянської, соціальної, історичної, здоров'язбережувальної освітньої галузей, які забезпечують інтеграції змісту освіти у початковій школі.

Вивчений нами досвід учителів-практиків з проведення інтегрованих уроків засвідчує цілісність сприйняття молодшими школярами навчального матеріалу, що сприяє громадянському, естетичному, трудовому й моральному вихованню. Органічне поєднання етнорегіонального змісту навчання з основними позаурочними формами краєзнавчої роботи дає змогу повною мірою розкрити його виховний потенціал, дозволяє покращити процес засвоєння навчального матеріалу учнями початкової школи.

Результати експериментального дослідження підтвердили правильність гіпотези нашого дослідження. Отже, якщо в процесі навчання використовувати різні способи інтеграції змісту початкової освіти: інтегровані курси, інтегровані підручники; інтегровані завдання; інтегровані уроки, навчальні проєкти, то ефективність засвоєння навчального матеріалу молодшими школярами значно підвищиться.

Література:

1. Антонов Н. С. Інтеграційна функція навчання. К.: Освіта, 2009. 304 с.
2. Баланда А.М. Інтегрований урок з читання і художньої праці: 2 клас. *Розкажіть онуку*. 2019. № 1. С.45-47.
3. Балашова І.Л. Оформлення газети до Нового року: Інтегрований урок рідної мови з елементами розвитку мовлення, природознавства, музики і малювання. *Розкажіть онуку*. 2001. № 2. С.48-49.
4. Біляєв О. Інтегровані уроки рідної мови. *Диво слово*. 2010. №5. С.15-19.
5. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. № 5. С. 5-6.
6. Бірюк І.А. Інтегровані уроки у початковій школі. URL : <https://vseosvita.ua/library/posibnik-integrovani-uroki-u-pocatkovij-skoli-341316.html>
7. Вашуленко М., Бібик Н., Кочина Л. Програма інтегрованого курсу (навчання грамоти, математика, навколишній світ). *Початкова школа*. 2001. № 3. С. 24-30.
8. Грошовенко О.П., Пахальчук Н.О., Стахова І.А. Технології формування природничо-екологічної компетентності молодших школярів. International scientific and practical conference «Pedagogy and Psychology in the Modern World: the art of teaching and learning» : conference proceedings, February 26–27, 2021. Vol. 1. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 232 pages.
9. Голубицька В.В. Природа – наш дім: Інтегрований урок з позакласного читання: 3 клас *Розкажіть онуку*. 2000. № 7. С.30-34.
10. Гоменюк К.М. З мами починається життя: Інтегрований урок з читання, української мови, музики. *Розкажіть онуку*. 2012. №8. С.28-29.
11. Гончаренко С. У. Козловська І. М. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній і середній школі. Педагогіка і психологія. 1997. № 2. С. 9-18.

12. Гончаренко С.У. Зміст освіти і її гуманітаризації // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи / За ред. І.Я Зязюна. – К., 2000. – С. 68-76.
13. Гуревич Р.С., Коломієць Д.І. Міжпредметні зв'язки у підготовці вчителя трудового навчання. Педагогіка і психологія професійної освіти. Львів, 1999. № 3. С.111-121.
14. Данилюк А.Я. Навчальний предмет як інтегрована система. *Педагогіка*. 1997. № 4. С. 28-29.
15. Демченко О.П., Лазаренко Н.І., Любчак Л.В. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці майбутніх педагогів до роботи з обдарованими дітьми. Інформаційні технології і засоби навчання. 2021. Том 86. №6. С.123-143. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/4570/1947>.
16. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки : навчально-методичний посібник для викладачів історії педагогіки, на допомогу студентам педагогічних ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять. К. : Видавничий дім «Слово», 2012. 432 с.
17. Демченко О.П. Розвиток творчих здібностей майбутніх вихователів обдарованих дітей. Сучасна освіта – доступність, якість, визнання: збірник наукових праць міжнародної науково-методичної 65 конференції, 14–15 листопада 2018 року, м. Краматорськ / під заг. ред. д-ра техн. наук., проф. С. В. Ковалевського. Краматорськ : ДДМА, 2018. С.81-84
18. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87. (у ред. постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/87-2018>
19. Іванчук М.Г. Основи технології інтегрованого навчання в початковій школі: Навч.-метод. посібник. Чернівці: Рута, 2001. 97 с.

- 20.Льченко В., Гуз К. Навчальний курс "Я і Україна" (1-4 класи). *Початкова школа*. 2001. № 8. С. 20-24.
- 21.Льченко В.Р. Інтеграція змісту освіти та сучасні проблеми загально-освітньої школи. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 2(21). С. 14-17.
- 22.Інтеграція навчання в новій українській школі: досвід та перспективи впровадження. <https://naurok.com.ua/integrovanne-navchannya-tematichniy-i-diyalnisniy-pidhodi-132030.html>
- 23.Інновації у сучасній початковій школі / упоряд. З. М. Онишків. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. 254 с.
- 24.Кіт Г.Г., Демченко О.П. Готовність майбутнього вчителя до організації творчої навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах НУШ. *Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27 березня 2020 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької*. Маріуполь: МДУ, 2020. С.251-255.
- 25.Кіт Г.Г. Творчий характер дослідницької діяльності учасників педагогічного процесу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. Випуск 34. Вінниця, 2011. С. 320-325.
- 26.Кірик М., Данилова Л. *Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник*. Львів: Світ, 2019. 136 с. с.20
- 27.Ковальська Світлана. *Дорожні знаки та їх групи: Інтегрований урок з охорони життя і здоров'я дітей (з елементами української мови (читання), розвитку усного мовлення, праці, математики, гри)*. *Початкова освіта*. 2009. № 6. С. 3.
- 28.Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи. Монографія / За ред. С.У. Гончаренка. Львів: Світ, 1999. 302 с.
- 29.Козловська І.М. *Аспекти дидактичної інтеграції: Курс лекцій. Лекція 1, 2*. Львів: НМЦ КПО, 1999. 48 с.

30. Коломієць А.М., Коломієць Д.І. Міжпредметні зв'язки у контексті проблеми інтеграції // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 1999. – № 2. – С.61-66.
31. Колеснік К., Комарівська Н. Стахова І., Присяжнюк Л. Значення спільної діяльності для розвитку мовлення дітей. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Випуск 17. 2022. С. 127-138. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/>
32. Колеснік К., Комарівська Н., Карук І., Пахальчук Н. *Розвиток зв'язного мовлення старших дошкільників засобами театралізації*. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип.17(2). Слов'янськ, 2022. С. 104-115.
33. Лапуренко В.Л. Снігу, снігу сиплеться довкола...: План-конспект інтегрованого уроку з читання, художньої праці й ознайомлення з навколишнім. *Розкажіть онуку*. 2011. № 7-8. С. 10-11.
34. Легенда про Богдана Хмельницького: Інтегрований урок читання: 2 клас. *Розкажіть онуку*. 2001. № 43-44. С. 13.
35. Любчак Л. В. Професійні компетентності педагога нової української школи. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2020. № 61. С. 140-145.
36. Любчак Л.В., Томаш Кук. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до подолання труднощів у спілкуванні з учнями. Молодий вчений. № 5.2 (57.2). Херсон, 2018. С.111–117.
37. Мельник В. Повертайтеся, лелеченьки, до рідного краю: Інтегрований урок читання і народознавства. *Початкова освіта*. 2002. № 6. С.4.
38. Моргун В.Ф. Інтеграція та диференціація освіти: особистісний та технологічний аспекти. *Постметодика*. 2006. № 4. С. 9-10.
39. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ ст. *Освіта України*. 2002. № 33. С. 4.

40. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ya / pid zag. red. Bibik N. M. Kyiv: TOV «Vydavnychyydim «Plyady», 2017. 206 s.
41. Olynyk S.A. Dobirka statey pro intehrovani uroky u 2(3) klasi. Bibliotечka vchytel'ya pochatkovoї shkoly. 2000. № 9-10. S.24-37.
42. Olynyk N. A., Shargorod's'ka V. M. Vikorystannya mobil'nykh dodatkiiv u osvith'nomu protsesi pid chas vivchennya inozemnykh mov. Pedagogika formuvannya tvorchoi osobystosti u vyshchii i zagal'noosvitnii shkolaх, 2022 r. № 80, T. 2. S. 10-14.
43. Osin' shchedra, osin' zlota: Intehrovaniy urok z prirodoznavstva, chytannya: 3 klas. Rozkazhit' onuку. 2000. № 9. S.46-49.
44. Onishkiv Z. M. Pidgotovka studentiv do roboty v pochatkoviй shkoli sil's'koi mistsevosti: monografiya. Ternopil' : Navchalna kniha-Bogdan, 2015. 382 s.
45. Polinko O.V. Ptahy vzimku. Opis synichki: Intehrovaniy urok z ukraїn's'koi movy. Rozkazhit' onuку. 2011. № 7-8. S.12-13.
46. Problemy intehratsii u suchasniй profesiiynii osviti: metodologiya, teoriya, praktika / Za red. I. Kozlov's'koi ta Ya. Kmita. Lviv: Spoloh, 2004. 244 s.
47. Proskura T.V. Krugobig vody v prirodi. Skladannya kazki: Intehrovaniy urok z prirodoznavstva ta rozvittku zv'yaznogo movlennya: 3 klas. Rozkazhit' onuку. 2001. № 7-8. S.21.
48. Proshkuratova T. Vikorystannya zhivopisu Kateriny Bilokur na uroках: Intehrovaniy urok z ukraїn's'koi movy i obrazotvorchoho mistec'tva u 4(3) klasi. Pochatkova shkola. 2008. № 3. S.15-16.
49. Romanuk S.Z. Intehrativniy pidhid do organizatsii navchal'noi diyal'nosti uchniv pochatkovoї shkoly. URL : <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/>
50. Rudnyts'ka O. Intehrativni zv'yazki u vikkladanni predmetiv khudozhno-estetichnogo tsiklu. Pochatkova shkola. 2011. № 5. S. 40-43.
51. Savchenko O Ya Suchasniy urok u pochatkovikh klasakh. K.: Magistr-S, 1997. 256 s.

52. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. К.: Абрис, 1997. 416 с.
53. Савченко О. Я. Навчальне середовище як чинник стимулювання дослідницької діяльності молодших школярів. Наукові записки Малої академії наук України. 2012. №.1. С. 41-49.
54. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник. К.: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
55. Світлична Г. Україна – моя земля, мені тут жити. Декларація та програма дій в галузі культури миру: Інтегрований урок читання (російського та українського) і основ правових знань. Розкажіть онуку. 2011. № 27-28. С. 4-6.
56. Сидоренко В.К. Інтеграція трудового навчання і креслення (дидактичний аспект) / За ред. Д.О. Тхоржевського. К.: УДПУ, 1995. 142 с.
57. Сільська початкова школа у контексті реформування системи освіти в Україні: Монографія / Біда О.А., Волошина Г.П., Коберник О.М. та ін.; За заг. ред. В.Г. Кузя. К.: Наук. світ, 2002. 220 с.
58. Сова М. Філософсько-культурологічні основи інтегрованих знань. Рідна школа. 2002. № 5. С. 33-36.
59. Стахова, І.А. (2020). Можливості використання Scrum-підходу в процесі формування готовності майбутніх учителів до природоохоронної діяльності у початкової школи. Інноваційна педагогіка. № 20. С. 68-78.
60. Тименко В.П. Кожний урок – нестандартний. Початкова школа. 2001. № 1. С. 18-23.
61. Тименко Р. Художня праця. Початкова школа. 2001. № 8. С. 57-66.
62. Технології творчого розвитку молодших школярів на уроках галузі «Мови та літератури»: Інформаційне видання для здобувачів рівня вищої освіти магістра. / Укл. І.М.Лапшина, Н.Ю.Родюк. Вінниця: ВДПУ, 2018. 68 с.
63. Типова освітня програма для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2018. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

- 64.Чекіна О.Ю. Поділ слів на склади: Інтегрований урок з української мови та українського читання: 1 клас. Розкажіть онуку. 2000. № 3. С. 32-33.
- 65.Чекіна О.Ю. Інтегровані уроки у початковій школі. Х.: Основа, 2011. 256 с.
- 66.Я досліджую світ: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) / І. О. Большакова, М. С. Пристінська. Київ, 2017. 86 с.
- 67.Hutmacher Walo.Key competencies for Europe. Repor to the Symposium Berne, Switzerland 27-30 March, 1996. *Council for Cultural Co-operation (CDCC). P 81-83.*
- 68.Amstrong A. Scotland: Education, curriculum and lerning. The strengths, challenges and solutions in lifelong learning/ Alan Amstrong//- Geneva: UNESCO International Bureau of Education, 2014.- 13 p.
- 69.Bakhmat Nataliia, Kolosova Olena, Demchenko Olena , Ivashchenko Irina, Viktoria Strelchuk. APPLICATION OF INTERNATIONAL SCIENTOMETRIC DATABASES IN THE PROCESS OF TRAINING COMPETITIVE RESEARCH AND TEACHING STAFF: OPPORTUNITIES OF WEB OF SCIENCE (WOS), SCOPUS, GOOGLE SCHOLAR. Journal of Theoretical and Applied Information Technology. 15th July 2022. Vol.100. No 13. P.4914-4924. URL: <http://www.jatit.org/volumes/Vol100No13/21Vol100No13.pdf>.
- 70.Iryna Lapshyna, Lyudmila Lyubchak. Using the Technology of Collective Game Communication in the Process of Forming the Diamonological Competency of Primary School Pupils // Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II. School Pedagogy. Preschool Pedagogy. May 24th -25th, 2019. Rezekne, Rezekne Academy of Technologies. 2019. P. 267-279.
71. Spector, J. Michael-de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY./ J. Spector// Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. – p.1–3.

72. Stakhova I., Shikirinska O., Demchenko O., Groshovenko O., Imber V. Formation of readiness of future primary school teacher for environmental activities: creative aspect. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 28th-29th, 2021. 642-655. DOI: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6279>.
73. Oseredchuk Olga, Drachuk Oleksandra, Demchenko Olena, Voitsekhivska Natalia, Sabadosh Yuliia, Sorochan Maryna. Application of Information Technologies is a Necessary Condition for Qualitative Monitoring of Higher Education and Modernization of Educational Process. ICSNS International Journal of Computer Science and Network Security, VOL.22 No.3, March 2022 501-509. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.3.64>